

PROFESJONSETIKK

Del II

V/advokat Marianne K. Bahus

Stipendiat v/ seksjon for medisinsk etikk, uio

www.advokat-bahus.no

Rollemoral og allmennmoral

Rollemoral og allmennmoral

- Vi kan pådra oss nye, spesielle moralske forpliktelser og tillatelser ved å bevege oss fra grunnlagsetikken/allmennmoralen og inn i profesjonsetikken/rollemoralen
- Men vi må kunne begrunne/legitimere de spesielle forpliktelsene og tillatelsene overfor grunnlagsetikken
- Den lille sirkelen vil alltid være en del av den store sirkelen. Man kan derfor ikke påberope spesielle moralske privilegier som ikke "de andre" kan gi sin tilslutning til

En særegen rollemoral...

- Hvordan forsvare en handling som utføres i følge en særegen rollemoral?
- Hvordan forsvare forsvarsadvokatens streben etter å fremme klientens interesser selv om klienten er skyldig?

David Lubans modell

Begrunnelse/forsvar i fire ledd:

- 1) Institusjonen som helhet – rettsvesenet – må begrunnes ut fra de goder den oppnår ("å fremme rett og hindre urett")
- 2) Rollen begrunnes ved å henvise til hvilken plass den har innenfor institusjonen (rettsvesenet)
- 3) Rollens særegne forpliktelser begrunnes ved å vise at de er nødvendige for rollen
- 4) En bestemt handling forsvares i sin tur ved å vise at rollemoralen krever den

Første ledd:

Rettsvesenet begrunnes ut fra de goder det oppnår

- Rettsvesenet som helhet skal fremme rett og hindre urett
- En legitimering av rettsvesenet som institusjon
- Man plasserer og identifiserer rammen (dvs. rettssystemet som institusjon) som den konkrete handlingen finner sted innenfor

Andre ledd:

Rollens plass innenfor institusjonen

- ❑ Begrunne rollen som advokat ved å vise til at den inngår som en nødvendig del av rettssystemet

- ❑ Advokaten skal fremme sin klient sak både faktisk og rettslig på en subjektiv måte. Retten skal avgjøre saken på nøytralt vis

- ❑ En slik arbeidsdeling ivaretar:
 - Rettssikkerhet i form av det kontradiktoriske prinsipp
 - Sikrer at ingen dømmes uten lov
 - Ivaretar prinsippet om uskyldspresumpsjonen

Tredje ledd:

Rollens særegne forpliktelse er nødvendig for rollen

- Begrunne rolleforpliktelsene ved å vise at de følger av rollen som advokat
- Advokaten skal først og fremst være et talerør for klienten og bistå så klienten får rett
- Advokaten skal med andre ord ikke ta hensyn til andre parters interesser eller legge særlig vekt på hva som er rett

Fjerde ledd:

Rollemoralen krever en bestemt handling

- ❑ Begrunne handlingen ved å vise til at den følger av de rolleforpliktelser som hører til forsvarsadvokatrollen
- ❑ Det kan være riktig å la klient nekte å forklare seg om en straffbar handling som aktor ikke har bevis for
- ❑ Det ivaretar arbeidsdelingen som mest treffsikkert ivaretar rettssikkerhetsidealene

Rettsvesenet som institusjon

Kritikk av dagens juryordning

- Juryordningen har vært et utslag av prinsippet om å "dømmes av likemenn".
- I dag debatteres om juryordningen har livets rett
- Det innebærer at et sentralt element i rettssystemet/et prinsipp rettssystemet bygger på kan bli endret

Juryordningen - debatten

- I 122 år har juryordningen vært en del av det norske rettsvesenet
- Vi har Jury (10 medlemmer) i saker hvor strafferammen er 6 års fengsel eller mer
- Skal tiltale dømmes så må minst syv jurymedlemmer svare "ja" på skyldspørsmålet

Debatten om juryordningen og Høyesterett

- Er det en svakhet ved dagens ordning at skyldspørsmålet avgjøres av juryen uten begrunnelse (de svarer kun "ja" eller "nei")
- Er juryordningen en rettslig utilstrekkelighet på grunn av manglende begrunnelser?
- Høyesterett i plenum behandlet i forrige uke to saker hvor temaet blant annet var om manglende begrunnelse i juryen er i strid med EMK

To problemstillinger

- 1) Den drapstiltalte som frifinnes men innrømmer overfor deg som forsvarer etter domsavsigelsen at han har gjort det. En tid senere blir en annen dømt for samme drapet. Hva gjør du?
- 2) Din klient møter på ditt kontor med våpen og sier at han nå skal drepe ekskjæresten sin. Han fremstår svært ustabil, har vært voldelig før og sliter med psykiske problemer. Hva gjør du?

Den drapstiltalte...

- Parter
 - Hvem berøres?

- Rollemoral
 - Taushetsplikt

- Profesjonsroller
 - Hva er din rolle og ditt ansvar?
 - Hva med aktor og dommeren?

- Handlingsalternativer
 - Etske føringer?
 - Teknisk juridisk løsning?

Trusselen om å drepe...

- Parter
 - Hvem berøres?

- Rollemoral
 - Taushetsplikt

- Handlingsalternativer
 - Kan klienten "prates til fornuft"/endre handlingsmønster
 - Kan man varsle uten å bryte taushetsplikten?
 - Andre handlingsalternativer?

- Handlingsplikt?
 - Etske føringer - hvilke hensyn står mot hverandre?
 - Juridiske føringer
 - Hvem bør ev. varsles og når?

Advokat

En advokats oppgave
er å fremme rett og
hindre urett

Regler for god advokatskikk

”Etikkreglene”

- Regler for god advokatskikk har som formål å sikre at advokatvirksomhet utføres etter etiske prinsipper som er grunnlag for advokatens virke i alle siviliserte rettssamfunn.
- Brudd på reglene er grunnlag for disiplinære følger for advokaten.

Regler for god advokatskikk

Forholdet til klient

- Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser
- Det skal skje uten tanke på personlig fordel eller risiko, politisk oppfatning, rase, religion eller utenforliggende hensyn

Regler for god advokatskikk

Forholdet til klient

- ❑ Advokaten bør ikke identifisere seg med sin klient
- ❑ Advokaten har krav på å ikke bli identifisert med de standpunkter han forfekter for sin klient og de interesser klienten har
- ❑ Advokaten plikter både å være rådgiver og talsmann for sin klient

Regler for god advokatskikk

En uavhengig rådgiver

- Advokaten skal være uavhengig slik at hans råd og handlinger ikke påvirkes av uvedkommende hensyn
- Advokaten skal ikke la seg påvirke av egne personlige interesser eller press utenfra
- Advokaten må unngå at hans uavhengighet svekkes, og han må ikke gå på akkord med sin profesjonelle standard for å tekkes sin klient, retten eller tredjemann
- En advokat må ikke organisere sin virksomhet på en måte som medfører at han ikke fritt og uavhengig kan rådgi og bistå sine klienter eller slik at hans uavhengighet på annen måte blir svekket

Regler for god advokatskikk

Tillit og fortrolighet

- ❑ Advokaten er avhengig av tillit som bare kan oppnås når advokatens hederlighet og integritet er hevet over tvil.
- ❑ Klienten og andre skal kunne gi advokaten opplysninger som advokaten er forpliktet til å ikke meddele videre
- ❑ Advokatens plikt til å behandle opplysningene fortrolig, er en nødvendig forutsetning for tillit og er således en grunnleggende og overordnet rett og plikt for advokaten

Regler for god advokatskikk

Tillit og fortrolighet

- ❑ Advokatens plikt til å bevare taushet om opplysninger han mottar, fremmer rettspleien så vel som klientens interesser og har derfor krav på en særlig beskyttelse fra statens side
- ❑ En advokat skal overholde den taushetsplikt som han er pålagt gjennom lovgivningen
- ❑ Opplysninger advokaten blir kjent med i sitt virke som advokat, må behandles fortrolig også når opplysningene ikke omfattes av hans lovbestemte taushetsplikt
- ❑ Plikten til fortrolighet er ikke tidsbegrenset

Regler for god advokatskikk

Forholdet til media

- En advokat plikter ved enhver omtale av rettssaker å ta tilbørlig hensyn til partenes interesser og domstolens verdighet, herunder faren for påvirkning av dommere, lagrette og vitner
- Advokaten skal vise særskilt tilbakeholdenhet når det gjelder mediaomtale av forestående eller verserende rettssaker der han selv er eller har vært engasjert
- I ethvert tilfelle der en advokat uttaler seg i en sak der han eller hun har hatt oppdrag, må det gjøres uttrykkelig oppmerksom på dette

Regler for god advokatskikk

Aksept av oppdrag

- En advokat må ikke påta seg oppdrag uten etter anmodning direkte fra klienten, fra en annen advokat på klients vegne eller fra et kompetent organ
- Er oppdraget i tilknytning til en økonomisk transaksjon skal advokaten undersøke identiteten til klienten eller mellommann som advokaten påtar seg oppdraget for

Regler for god advokatskikk

Utførelsen av oppdraget

- En advokat skal gi råd til klienten og ivareta hans interesser raskt, samvittighetsfullt og påpasselig
- Advokaten er personlig ansvarlig for å utføre de oppgaver han påtar seg
- En advokat skal søke å oppnå minnelig ordninger i den utstrekning klientens interesser tilsier det

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- Hvis omkostningene i forbindelse med et oppdrag må antas å bli uforholdsmessige høye i forhold til klientens økonomiske stilling eller de interesser saksforholdet gjelder, skal advokaten i tide gjøre klienten oppmerksom på dette
- Før en advokat engasjerer en annen advokat, sakkyndig eller andre i anledning av et oppdrag bør klientens samtykke innhentes

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- En advokat som har påtatt seg et oppdrag plikter å fullføre det hvis klienten ønsker det
- En advokat **skal** frasi seg et oppdrag hvis han får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- En advokat plikter ikke å fullføre oppdraget dersom:
 - Han har fått feil/ufullstendige opplysninger
 - Klient ikke vil følge rådet
 - Klient ikke betaler/betaler forskudd/stiller sikkerhet for salær og omkostninger
 - Klienten foranledninger/medvirker til offentliggjørelse i strid med advokatens anmodning om å avstå fra slik offentliggjørelse
 - Det inntreffer slike omstendigheter at det ikke rimeligvis kan forlanges at advokaten fortsetter oppdraget

- Før advokaten frasier seg et oppdrag, plikter han å utføre det som ikke kan utstå uten at klienten utsettes for rettstap

Interessekonflikter

Hovedregel

- En advokat skal ikke påta seg et oppdrag hvis:
 - Det oppstår risiko for brudd på advokatens lojalitet og fortrolighet overfor klientene
 - Det oppstår risiko for brudd på advokatens plikt til uavhengighet

Interessekonflikter

Dobbeltrepresentasjon

I samme sak må ikke en advokat rådgi, representere eller handle på vegne av to eller flere klienter hvis det foreligger eller oppstår motstridende interesser mellom dem i saken eller det er en klar risiko for dette

Interessekonflikter

Oppdrag mot tidligere klient

- En advokat skal være varsom med å ta oppdrag mot en tidligere klient

- Advokaten skal avstå fra å påta seg et oppdrag mot tidligere klient dersom advokatens kjennskap til den tidligere klients forhold:
 - Vil kunne brukes til urettmessig fordel for den nye klient
 - Vil kunne medføre skade for den tidligere klient

Interessekonflikter

Generelt

- Reglene om interessekonflikter gjelder også for alle deltakerne i et kontorfelleskap e.l

- Unntak:
 - I visse tilfeller kan klienten samtykke til at man kan se bort fra reglene om interessekonflikter

Forsvarsadvokaten

Retningslinjer for forsvarere

- ❑ Retningslinjene er ikke en del av Advokatforskriften eller Etikkreglene.
- ❑ Retningslinjene forutsettes å bli lagt til grunn av de forsvarere som er medlemmer av Advokatforeningen når de utfører sine oppgaver

Forsvarsadvokat

- Forsvarsadvokaten skal:
 - bidra til at sin egen klient får rett
 - fremme bevis på klientens vegne
 - Imøtegå motpartens bevisførsel og anførsler
- Samlet bidrar forsvarsadvokaten , aktor og dommeren til å sikre en rettferdig og tillitskapende behandling
- Ordningen begrunner langt på vei en egen forsvarsadvokatetikk

Retningslinjer for forsvarere

Forsvarer og klient

- ❑ Forsvareren skal ikke identifisere seg med klient
- ❑ Forsvareren har krav på å ikke bli identifisert med det han anfører for sin klient eller det syn og de interesser klienten har
- ❑ Forsvareren må ikke tilskynde eller på annen måte medvirke til uriktig forklaring, falske bevis eller annen form for uredelighet

Retningslinjer for forsvarere

Skyld...

- ❑ Forsvareren må gi klienten råd om det vil være i hans interesse å forklare seg for politiet
- ❑ Forsvareren skal utad lojalt tilkjennegi samme standpunkt til faktum som klienten gjør
- ❑ Forsvareren skal gi klienten sin vurdering av bevisene i saken og om nødvendig gi råd med hensyn til skyldspørsmålet
- ❑ En skylderkjennelse er ikke nødvendigvis bindende for forsvareren
- ❑ Dersom klienten erkjenner skyld bare overfor forsvareren, kan han frasi seg oppdraget hvis dette kan skje uten skade for klienten

AKTOR

Aktor

- Aktor er påtalemyndighetens representant og har rollen som offentlig anklager
- Når tiltale er tatt ut skal aktor bevise skyldspørsmålet utover rimelig tvil ut fra saksforhold og rettstolkning
- Aktor skal imøtegå tiltaltes forsvarer for å sikre at skyldige blir dømt når det ikke er rimelig tvil (kontradiksjonsprinsippet)

Rollekonflikter

Rettsikkerhet

- Det offentlige vil at **skyldige** skal dømmes, ikke **uskyldige**
- Aktor har derfor en objektivitetsplikt på vegne av det offentlige
- Aktor skal derfor fremme alle tiltaltes interesser

Avgrensning av aktors anklagerrolle

- Aktor må tolke gjeldende rett på en mer balansert måte enn det forsvareren kan tillate seg
- Aktor må være åpen for at det offentliges prinsipale syn kan endres
- Aktor skal fremstå nøytral og må være mer tilbakeholden med å kritisere motpartens rettssituasjon

Rollemoral og ”rollefarge”

- ❑ Egne meninger blir lett sammenfallende med den rolle man har
- ❑ Det er viktig med et kritisk blikk både på egen profesjon og egen rollemoral
- ❑ Det kan være fornuftig å bevege seg som jurist, både ved å ta oppdrag på hver side (for eks. bedrift/privatperson, forsvarsadvokat/ bistandsadvokat) og ved å endre arbeidssituasjon over tid

Sitatet

"Da jeg var politisjef var jeg overbevist om at alle som ble dømt var skyldige, og at alle frifinnelser var forferdelige"

- advokat Ellen Holager Andenæs-
(Advokatbladet nr. 4 2009)